

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022

JOHDANTO

Vireilletulo

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022 (K 7/2022 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan, lakivaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan ja sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 20/2022 vp
- lakivaliokunta LaVL 16/2022 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 17/2022 vp
- sosiaali- ja terveysvaliokunta StVL 7/2022 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Robin Harms, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- erityisasiantuntija Katariina Tirri, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Elina Vaara, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Heidi Kankainen, sisäministeriö
- johtava asiantuntija Tuuli Tuunanen, sisäministeriö
- opetusneuvos Mervi Eskelinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Jenny Rintala, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Minna Viuhko, sosiaali- ja terveysministeriö
- apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalainen, Oikeuskanslerinvirasto
- asiantuntija Elina Hakala, Ihmisoikeuskeskus
- poliisiylitarkastaja Henry Lehti, Poliisihallitus
- johtava asiantuntija Heli Sibelius, Maahanmuuttovirasto
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- kehittämisspäällikkö Satu Majlander, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- erityisasiantuntija Pirkko Janas, Tasa-arvovaltuutetun toimisto

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

- apulaisjohtaja Katri Lyijynen, Joutsenon vastaanottokeskus
- pääsihteeri Merja Heikkonen, Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta
- pääsihteeri Juhani Kortteinen, Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta
- oikeudellinen asiantuntija Kaisa Korhonen, Amnesty International, Suomen osasto ry
- johtava juristi Marjaana Laine, Pakolaisneuvonta ry
- vastaava erityisasiantuntija Essi Thesslund, Pro-tukipiste ry
- erityisasiantuntija Pia Marttila, Rikosuhripäivystys
- johtaja Natalia Ollus, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)
- professori Ulla Liukkunen
- dosentti Kati Nieminen
- professori (emerita) Kevät Nousiainen
- apulaisprofessori, dosentti Lena Näre

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtioneuvoston ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth, oikeusministeriö
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Vanhusasiavaltuutetun toimisto
- Ihmisoikeusliitto
- Valtakunnallinen romaniasiain neuvottelukunta (RONK)
- Suomen Kuntaliitto
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Suomen Yrittäjät ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka keskeinen tehtävä on puuttua syrjintään ja edistää yhdenvertaisuutta sekä valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista. Valtuutetun tehtäviin kuuluu lain esitöiden mukaan myös ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien seuraaminen ja edistäminen. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaporttina ja valvoo maasta poistamisen täytäntöönpanoa. Vuoden 2022 alusta valtuutettu toimii myös naisiin kohdistuvan väkivallan raporttina.

Yhdenvertaisuusvaltuutetusta annetun lain 8 §:n mukaan valtuutettu antaa yhdenvertaisuuden toteutumisesta kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen, jossa käsitellään muiden havaintojen lisäksi myös ihmiskauppaa ja siihen liittyviä ilmiöitä sekä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa sekä toimia ja toimintaperiaatteita niiden ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Käsiteltävänä oleva kertomus on yhdenvertaisuusvaltuutetun toinen. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on antanut edellisestä kertomuksesta mietinnön (TyVM 14/2018 vp). Valtuutettu on lisäksi aiemmin antanut kansallisen ihmiskaupparaportin kertomuksen eduskunnalle vuosina 2010 (TyVM 13/2010 vp) ja 2014 (TyVM 16/2014 vp).

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Kertomuksessa käsitellään laajasti valtuutetun toiminnan ja toimivallan eri puolia — yhdenvertaisuutta ja sen edistämistä, syrjintää, ulkomaalaisten oikeuksien toteutumista, ihmiskaupan vastaista toimintaa ja maastapoistamisen täytäntöönpanon valvontaa. Käsitellyssä olevassa kertomuksessa ei vielä käsitellä valtuutetun uuteen, naisiin kohdistuvan väkivallan raporttoijan tehtävään liittyviä havaintoja.

Yhdenvertaisuus ja perus- ja ihmisoikeudet tunnustetaan kertomuksen mukaan aikaisempaa selvemmin keskeisiksi suomalaisen yhteiskunnan arvoiksi. Myönteisestä kehityksestä huolimatta syrjintä on valtuutetun mukaan Suomessa kuitenkin edelleen vaikea ongelma. Vuonna 2021 reilusta kahdestatuhannesta yhteydenotosta yhdenvertaisuusvaltuutettuun 1 584 koski syrjintäasioita.

Kertomuksen ensimmäisessä luvussa käsitellään valtuutetun työtä yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja syrjintään puuttumiseksi. Havaintoja ihmiskaupasta ja ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta käsitellään toisessa luvussa ja kolmannessa käsitellään ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien toteutumista muun muassa lapsen oikeuksien näkökulmasta sekä nostetaan esiin keskeisiä ulkomaalaislainsäädännön uudistamistarpeita. Kertomuksen lopussa on eduskunnalle annettavat suositukset toimenpiteistä, joiden avulla voidaan parantaa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomukseen valittuja aihealueita tärkeinä ja ajankohtaisina ja kertomukseen sisältyvää selvitystä korkeatasoisena ja ansiokkaana. Valiokunta käsittelee mietinnössään vain joitakin kertomuksessa käsiteltyjä aihealueita, mutta pitää yhdenvertaisuusvaltuutetun suosituksia ja näkemyksiä kokonaisuudessaan pääosin kannatettavina.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on saanut kertomuksesta lausunnon lakivaliokunnalta, hallintovaliokunnalta, sivistysvaliokunnalta ja sosiaali- ja terveysvaliokunnalta. Valiokunnat käsittelevät lausunnoissaan kertomusta kiinnittäen huomiota omiin toimialoihinsa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssit

Yhdenvertaisuuslaki mahdollistaa valtuutetun puuttumisen yksilön kokemaan syrjintään oikeusprosessia kevyemmällä tavalla. Valtuutettu voi monin toisiaan täydentävin keinoin selvittää syrjintäväitteitä ja tarvittaessa puuttua niihin. Näihin keinoihin kuuluvat mm. selvitys- ja tietopyyntöjen tekeminen, suositukset ja sovinnon edistäminen osapuolten välillä. Lisäksi valtuutetulla on mahdollisuus viedä asia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaistavaksi sekä poikkeuksellisesti avustaa syrjinnän uhria tuomioistuimessa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtäväkenttä on viime vuosina laajentunut merkittävästi. Saadun selvityksen mukaan valtuutetun käytettävissä olevat resurssit eivät kuitenkaan ole lisääntyneet merkittävästi eivätkä enää vastaa lisääntyntä työmäärää. Sama ongelma koskee tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslautakuntaa.

Resurssien niukkuudesta huolimatta yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon tulleiden yhteydenottojen käsittelyajat ovat pysyneet kohtuullisina, koska asiakaspalvelun tarjontaa on supistettu ja vastaamisen kynnystä on nostettu. Mahdollisuudet rakenteelliseen ja ennakoivaan työhön ovat jääneet vähäisiksi, koska valtuutetun toimisto on joutunut reagoimaan lisääntyneisiin akuutteihin toimintapyyntöihin.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittaa kertomuksessaan, että valtuutetun resursseja vahvistetaan vastaamaan asiakasmäärien kasvua. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää yhdenvertaisuusvaltuutetun ja muun yhdenvertaisuustyön resursoinnin lisäämistä ja turvaamista välttämättömänä ja yhtyy valtuutetun suositukseen.

Syrjinnän uhrin oikeussuoja

Vuonna 2015 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain tavoitteena oli syrjintäkiellon yhtenäistäminen ja eri syrjintäperusteiden saattaminen yhtenäisen oikeussuojan piiriin kaikilla elämäntilanteilla. Saadun selvityksen mukaan tavoitetta ei ole kaikilta osin saavutettu. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan on kirjattu, että hallituskaudella toteutetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus. Lisäksi ohjelmaan on kirjattu, että säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että syrjinnän uhrin oikeussuojaa vahvistetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa ja ehdottaa kertomuksessa useita suosituksia syrjinnän uhrien oikeussuojan tehostamiseksi.

Yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevan sääntelyn vaikutuksia syrjinnän uhrien oikeussuojaan, syrjinnän ehkäisyyn ja yhdenvertaisuuden edistämiseen selvitettiin valtioneuvoston asettamassa tutkimushankkeessa vuonna 2020. Selvityksen mukaan eri lakien mukaiset syrjintäperusteet eivät ole täysin yhdenmukaisessa asemassa. Viranomaisten syrjintäperusteittain määrittyvät toimivaltuudet vaikeuttavat mm. moniperusteisen syrjinnän tunnistamista tai johtavat siihen, että moniperusteista syrjintää käsitellään vain osittain. Lisäksi eri syrjintäperusteilla tapahtuva syrjintä valikoituu eri oikeussuojakanaviin.

Hallitus antoi syksyllä 2022 esityksen eduskunnalle (HE 148/2022 vp) yhdenvertaisuuslain muuttamisesta. Esityksen tavoitteena on eri tavoin vahvistaa syrjintää kokeneen henkilön oikeussuojaa sekä ehkäistä syrjintää ennakolta muun muassa vahvistamalla työnantajan ja varhaiskasvatuksen järjestäjän velvollisuutta arvioida toimintansa yhdenvertaisuusvaikutuksia.

Valiokunta pitää syrjintää kokeneen henkilön oikeussuojan vahvistamista koskevia valtuutetun suosituksia kannatettavina ja tärkeinä. Valiokunta toteaa, että eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys yhdenvertaisuuslain muuttamisesta vastaa vain osittain valtuutetun esittämiin huoliin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta antaa esityksestä mietinnön syksyn 2022 aikana.

Vammaisten henkilöiden oikeudet

Vammaiset ihmiset kokevat syrjintää monella elämän osa-alueella Suomessa. Neljän kertomusvuoden aikana yhdenvertaisuusvaltuutettuun on otettu yhteyttä eniten vammaisuuteen ja alkuperään perustuvaan syrjintään liittyen. Yhteydenotot ovat useimmiten koskeneet yksityisiä palveluita, kuten asumista tai kauppaa, työelämää sekä sosiaali- ja terveyspalveluita ja muita julkisia palveluita.

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva YK:n sopimus (CRPD) tuli Suomessa laintasoisesti voimaan vuonna 2016. Sopimus edellyttää valtioita säätämään yksittäistapauksissa vammaisen henkilön osallistumisen mahdollistavista kohtuullisista mukautuksista sekä ennakollisesti varautumaan henkilöiden tarpeisiin kaikille sopivan suunnittelun kautta.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Vammaisyleissopimuksen 27 artiklan mukaisesti vammaisilla henkilöillä on oikeus tehdä työtä yhdenvertaisesti muiden kanssa. Työympäristön on oltava avoin, osallistava ja vammaisten henkilöiden saavutettavissa. Oikeus tehdä työtä on turvattava myös niille, jotka ovat vammautuneet palvelussuhteen aikana.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta tähdentää, että vammaisille henkilöille ei tule luoda eriytyneitä työmarkkinoita, vaan heille tulee tarjota tarvittavat tukitoimet, jotta mahdollisimman moni voi toimia tavallisilla työmarkkinoilla tai yrittäjinä. Henkilökohtainen apu ja kuljetuspalvelut ovat keskeisessä osassa työelämäoikeuksien toteutumisessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (StVL 7/2022 vp) valtuutetun tavoin huomiota alueellisiin eroihin vammaispalvelujen toteutumisessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa kertomuksen suositusta siitä, että vammaispalveluiden siirtyessä hyvinvointialueille on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että alueilla on mahdollisimman yhtenäiset käytännöt. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy valtuutetun ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan näkemykseen.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa todetaan, että voimassa oleva lainsäädäntö, viranomaiskäytännöt ja yleiset asenteet eivät luo edellytyksiä vammaisten ihmisten työelämäoikeuksien toteutumiselle vammaisyleissopimuksen edellyttämällä tavalla. He kokevat syrjintää erityisesti työnhaussa ja kohtuullisten mukautusten järjestämisessä, mutta myös yleensä työurallaan. Syrjintätapaukset eivät saadun selvityksen mukaan etene kovinkaan usein työsuojeluviranomaisen käsittelyyn.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu suositaa, että yhdenvertaisuuslakiin kirjataan sen uudistamisen yhteydessä selkeästi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen velvoitteet kohtuullisiin mukautuksiin sekä ennakollinen varautuminen vammaisten henkilöiden erityistarpeisiin kaikille sopivaa suunnittelua käyttäen. Valiokunta kannattaa valtuutetun suositusta.

Viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Yhdenvertaisuussuunnittelu on osa yhdenvertaisuuslaissa säädettyä viranomaisen velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Edistämisvelvoitteella tähdätään tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen viranomaistoiminnassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan sen valvontatyössä tulee säännöllisesti tietoon viranomaisia, joilla ei ole lain edellyttämää viranomaistoiminnan kattavaa yhdenvertaisuussuunnitelmaa. THL:n marraskuussa 2021 julkaisemien tietojen mukaan vain 45 % kunnista on laatinut viranomaistoimintaa käsittelevän yhdenvertaisuussuunnitelman.

Yhdenvertaisuussuunnittelussa on olennaista perustaa suunnittelu lähtötilanteen yhdenvertaisuusarviointiin. Arvioinnin perusteella asetetaan tavoitteet ja sovitaan konkreettiset toimenpiteet, joiden toteutumista seurataan. Näin tehtynä yhdenvertaisuussuunnittelu on tehokas työkalu ja jatkuva kehittämisprosessi, joka voi parantaa merkittävästi viranomaistoiminnan laatua. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää valtuutetun tavoin tärkeänä, että ministeriöt antavat hallinnonalansa viranomaisille tarvittavaa tukea ja tietoa yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Lainvalmistelu. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiinnittää huomiota myös lainvalmistelun yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin puutteisiin. Valtuutettu on havainnut, että vaikutusten arviointi on voitu tehdä myöhässä, kuulemiset ovat suppeita ja arviointi on tehty kapeasti kiinnittämällä huomiota esimerkiksi vain yhteen syrjintäperusteeseen tai vähemmistöryhmään.

Kattavien yhdenvertaisuusvaikutusten arviointien yhtenä esteenä valtuutetun käsityksen mukaan on syrjintää ja yhdenvertaisuutta sekä yleisemmin eri väestöryhmien elämäntilanteita ja oikeuksien toteutumista koskevan tiedon puutteellisuus. Valtuutettu kiinnittää huomiota myös yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia koskevien ohjeiden riittämättömyyteen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että lainvalmistelussa yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi tulee tehdä osana perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia aina, kun on kysymys olennaisista vaikutuksista eri väestöryhmien yhdenvertaisuudelle. Kun lainvalmistelussa huomioidaan yhdenvertaisuus oikein, torjutaan samalla rakenteellista syrjintää. Yhdenvertaisuusvaikutusten entistä laadukkaampi arviointi edellyttää myös epäsuorien vaikutusten tunnistamista lainsäädännössä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy valtuutetun käsitykseen siitä, että yhdenvertaisuussuunnittelua ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia lainvalmistelussa tulee parantaa ja vahvistaa. Valiokunta pitää tärkeänä lisätä yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevan tiedon tuottamista ja saatavuutta. Valiokunta yhtyy valtuutetun suositukseen siitä, että syrjintää ja rasismia koskevan tiedon keruulle on luotava pysyvät rakenteet ja turvattava siihen riittävät resurssit.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa kertomuksesta työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa vammaisia koskevan tietopohjan ja tiedonkeruun kehittämistarpeita sekä kertomuksen suositusta siitä, että rakenteellisten uudistusten tai muuten merkityksellisten hankkeiden kohdalla kiinnitetään erityistä huomiota vammaisvaikutusten arviointiin. Tämä edellyttää, että osaamista ja tietoa yhdenvertaisuudesta sekä yhdenvertaisuus- ja vammaisvaikutusten arvioinnista lisätään. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsitykseen.

Lapset, koulutus ja yhdenvertaisuus

Valtuutetun kertomuksen mukaan vähemmistöihin kuuluvat ihmiset kohtaavat ennakkoluuloja ja kokevat ulkopuolisuutta, kiusaamista ja vähättelyä jo koulutuksessa ja varhaislapsuudessa. Esimerkkinä tästä sivistysvaliokunta toteaa työelämä- ja tasa-arvolautakunnalle antamassaan lausunnossa (SiVL 17/2022 vp), että vammaiset nuoret kokevat monesti syrjintää esimerkiksi ammatinvalinnan ja opintojen ohjauksessa, jossa oletuksia sopivasta ammatista tehdään pelkästään nuoren vamman perusteella ottamatta huomioon hänen kiinnostuksensa kohteita ja taipumuksiaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tähdentää olevan keskeistä, että kasvatuksessa ja koulutuksessa syrjintä tunnistetaan rakenteellisenä ilmiönä. Valtuutettu katsoo, että oppilaitoksissa tulee olla selkeät prosessit rasistiseen häirintään ja syrjintään puuttumiseen. Prosessien tulee olla lapsille ja nuorille helposti ja luotettavasti saatavilla. Myös käyttäytymiseen, jolla luodaan ihmisarvoa alentava tai uhkaava ilmapiiri esimerkiksi seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella, on puututtava aktiivisesti ja voimakkaasti.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että lasten yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi yhdenvertaisuussuunnitteluvuote tulee ulottaa myös varhaiskasvatukseen. Tämä tarkoittaa sitä, että varhaiskasvatuksen järjestäjille tulee säätää oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien tapaan velvoite edistää yhdenvertaisuutta ja laatia yhdenvertaisuussuunnitelma.

Häirintä on yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää, ja se määritellään laissa käyttäytymiseksi, jolla loukataan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti. Valtuutettu pitää tärkeänä vahvistaa oppilaitosten velvollisuutta puuttua oppilaisiin ja opiskelijoihin kohdistuvaan häirintään ja vahvistaa ohjeistuksilla ja koulutuksilla oppilaitosten kykyä puuttua häirintään. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa valtuutetun ehdotuksia.

Digitalisaatio ja yhdenvertaisuus

Digitalisaation avulla pystytään merkittävästi edistämään yhdenvertaisuutta esimerkiksi tuottamalla palveluita, jotka ovat saatavilla asuinpaikasta, toimintarajoitteista ja kielestä riippumatta. Valtuutettu huomauttaa, että digipalvelut voivat kuitenkin huonosti suunniteltuina myös estää ainakin joihinkin palveluihin pääsyn esimerkiksi osalta ikääntyneistä ja vammaisista henkilöistä. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle antamassaan lausunnossa, että sosiaali- ja terveyspalvelujen digitalisaation lisääntyessä riski palveluista syrjäytymiseen on erityisen suuri jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevilla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tähdentää, että digitaalisten palvelujen tulee olla yhdenvertaisesti kaikkien ulottuvilla ja hyödynnettävissä. Digipalveluja suunniteltaessa tulee huomioida ihmisen erilaisuus. Palveluja tulee voida käyttää, vaikka olisi esimerkiksi kuulo- tai näkövamma, luki- ja oppimisvaikeus, muistihäiriö tai vaikkapa heikko suomen kielen taito. Digitaaliset palvelut ja sovellukset tulee johdonmukaisesti suunnitella helppokäyttöisiksi ja niiden saavutettavuus varmistaa.

Valtuutettu suositaa, että yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden toteuttaminen otetaan keskiöön palveluita digitalisoitaessa. Viranomais- ja välttämättömyyspalveluita ja esimerkiksi pankkipalveluita digitalisoitaessa on varmistettava palveluiden monikanavaisuus. Lisäksi digiosaamista ja digilukutaitoa on kehitettävä ja kaikille on järjestettävä riittävä digituki. Valiokunta yhtyy valtuutetun suosituksiin.

Sosiaali- ja terveyspalvelut ja yhdenvertaisuus

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy valtuutetun näkemykseen siitä, että yhdenvertaisuuden toteutuminen sosiaali- ja terveyspalveluissa muodostaa keskeisen osan perustuslain 6 §:n takaamasta jokaisen yhdenvertaisuudesta ja suojasta syrjintää vastaan.

Valtuutettu käsittelee kertomuksessa lähemmin kertomuskauden ajan koronapandemiaa sekä sosiaali- ja terveydenhuoltouudistusta, jotka molemmat ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat merkittävästi vielä tulevaisuudessakin sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Valtuutettu tuo hyvin esille eri vähemmistöryhmien ongelmat hyvinvoinnissa ja terveydessä. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä yhdenvertaisuusvaltuutetun suositusta siitä, että hyvinvointialueiden hyvinvointi- ja palvelustrategioissa tulee huomioida kattavasti yhdenvertaisuuslaki. Valiokunta kannattaa myös kertomuksen suositusta siitä, että kielellisten

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

oikeuksien toteutumista on seurattava hyvinvointialueisiin kohdistuvassa valtion ohjauksessa, erityisesti ruotsin-, saamen- ja viittomakielisten palvelujen osalta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnon mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa on ollut ongelmallista se, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatu ja saatavuus vaihtelevat Suomessa alueittain. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että valtuutettu seuraa alueellisen yhdenvertaisuuden toteutumista sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset, kuten ikääntyneet, lapset ja nuoret, vammaiset henkilöt sekä vähemmistöihin kuuluvat, ovat kokeneet uudenlaisia haasteita tai aiemmat ongelmat ovat korostuneet pandemian aikana. Valiokunta pitää välttämättömänä, että eri palveluissa tehdään varautumissuunnitelmia vammaisten henkilöiden ja ikääntyneiden terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi poikkeuksellisissa oloissa perusoikeuksien toteutumista turvaavalla tavalla.

Ihmiskaupan vastainen toiminta

Ihmiskauppa on vapauteen kohdistuva rikos, jossa hyväksikäytetään haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä pääsääntöisesti taloudellisen hyödyn saamiseksi. Yhdenvertaisuusvaltuutettu seuraa kansallisena ihmiskaupparaportoijana ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä ja on tärkeä toimija ihmiskaupan vastaisessa työssä.

Kertomuksen mukaan ihmiskaupan vastainen toiminta Suomessa on kehittynyt viimeisten vuosien aikana paljon. Rikostutkintojen, tuomioiden, tunnistettujen uhrien ja ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa mukana olevien tahojen määrä on kasvanut moninkertaiseksi aiempaan verrattuna. Ihmiskauppaa myös tunnistetaan aiempaa paremmin. Ihmiskaupparikoksiin keskittynyt poliisin erityisyksikkö on merkittävä askel rikosvastuun tehostamiseksi. Myös uhrien auttamista koskevaa lainsäädäntöä ollaan muuttamassa.

Ihmiskauppa ei ole maahanmuuttokysymys, vaan se kohdistuu ulkomaalaisten lisäksi myös suomalaisiin ja Suomessa pysyvästi asuviin. Ihmiskaupan juurisyyt ovat ihmisten haavoittuvan aseman hyväksikäytössä. Ihmiskaupan näkökulmasta olennaista on tarkastella yhteiskunnan katvealueita. Esimerkiksi asunnottomat henkilöt, päihdeongelmaiset henkilöt ja huumeiden käyttäjät ovat haavoittuvan asemansa vuoksi alttiita hyväksikäytölle.

Ihmiskauppa on myös sukupuolittunut ilmiö, johon lähisuhdeväkivalta ja naisiin kohdistuva väkivalta liittyvät kiinteästi. Pakkoavioliitto on eräs ihmiskaupan muoto, vaikka kaikki pakkoavioliitot eivät täytä ihmiskaupan määritelmää. Perheenjäsentä voidaan hyväksikäyttää myös seksuaalisesti, pakkotyössä tai rikollisessa toiminnassa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiala laajeni naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävän perustamisen myötä vuonna 2022. Valtuutetun mukaan ihmiskaupparaportoinnissa on tämän jälkeen mahdollisuuksia entistä tarkemmin paneutua ihmiskauppailmiöön sukupuolinäkökulmasta. Valiokunta pitää tätä tärkeänä.

Työperäistä hyväksikäyttöä tapahtuu valtuutetun mukaan huomattavasti enemmän kuin sitä tulee ilmi. Riskialoja ovat esimerkiksi ravintola-, rakennus- ja siivousalat, maatalous- ja kausityö, kauneudenhoitoala sekä autopesulat. Hyväksikäytön kohteeksi joutuvat etenkin ulkomaalaiset työntekijät. Hyväksikäytön skaala on laaja maksamattomista ylityökorvauksista ihmiskauppaan.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Suomessa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on kriminalisoitu, jos ostajan on ollut syytä epäillä henkilön olevan parituksen tai ihmiskaupan uhri. Rikoslain säännöstä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sovelletaan kuitenkin vain harvoin, mitä yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää huolestuttavana.

Ihmiskauppa on taloudellisesti kannattava rikos, josta hyöttyy järjestäytynyt rikollisuus. Ihmiskauppaan syyllistyneistä henkilöistä vain pieni osa jää kiinni ja kantaa rikosoikeudellisen vastuun tekemistään rikoksista. Lakivaliokunta (LaVL 26/2022 vp) pitää lausunnossaan valtuutetun tavoin rikosvastuun toteutumista tärkeänä ja katsoo, että valtuutetun esittämät suositukset rikosvastuun toteutumisen tehostamiseksi on perusteltua ottaa huomioon arvioitaessa eri keinoja toiminnan kehittämiseksi.

Ihmiskaupan uhrin auttaminen. Ihmiskaupan uhrin ovat oikeutettuja toipumista varten tarvitsemaansa apuun ja tukeen. Tunnistaminen on avun saamisessa olennaista, koska ilman tunnistamista ihmiskaupan uhriksi joutumista ei osata ottaa asianmukaisella tavalla huomioon uhrin auttamisessa eri viranomaisprosesseissa.

Lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa ihmiskauppaa tunnistetaan lähinnä turvapaikanhakijoiden keskuudessa. Yksittäisten lasten ja nuorten kohdalla uhriksi joutumista ei tunnisteta tai jos tunnistetaan, se ei johda ohjautumiseen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään tai muutoin tule tietoon. Selvitysten mukaan lapsiuhrit ohjautuvat ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään pääosin vasta täysi-ikäisinä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tärkeänä, että ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään ohjaamisen rinnalla kehitetään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ohjautumista. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden välisen työnjaon selkeyttämiseksi tulee laatia ihmiskaupan uhrien tunnistamisen ja avun pariin ohjaamisen menettelyt. Menettelyissä on huomioitava erityisesti lapset. Hyvinvointialueille tulee rakentaa toimivat menettelyt uhrien tunnistamiseksi ja avun pariin ohjaamiseksi.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomukseen sisältyy suosituksia ihmiskaupan uhrien aseman parantamisesta ja rikosvastuun toteutumisen tehostamisesta. Valiokunta kannattaa näitä suosituksia ja kiinnittää huomiota erityisesti piiloon jäävään vakavaan työhyväksikäyttöön sekä seksityötä tekevien henkilöiden oikeuksiin.

Ulkomaalaisen asema ja oikeudet Suomessa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu tuo kertomuksessa esiin valtuutetun ulkomaalaisten oikeuksiin liittyvässä työssä sekä maastapoistamisen valvonnassa esiin nousseita havaintoja sekä esittää suosituksia ulkomaalaisten perus- ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi. Valtuutettu kiinnittää kertomuksessa erityistä huomiota lapsen oikeuksien ja perhe-elämän suojan toteutumiseen.

Valtuutettu on työssään ulkomaalaisten oikeuksien edistämiseksi havainnut ja saanut tietoonsa yhä enenevässä määrin tapauksia, joissa lapsen perustavaa laatua olevat oikeudet eivät toteudu. Tyypillisimmillään on kyse tilanteesta, jossa toinen vanhemmista erotetaan lapsesta käännättämällä tai karkottamalla hänet pois Suomesta.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta yhtyy valtuutetun suositukseen siitä, että ulkomaalaislain lasten oikeuksia koskevia säännöksiä on kehitettävä vastaamaan lapsen oikeuksien sopimusta ja lastensuojelulakia.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 7/2022 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

- 1. toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, joilla yhdenvertaisuussuunnittelua ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointia parannetaan ja vahvistetaan julkisessa hallinnossa ja lainvalmistelussa,*
- 2. toteuttaa tarvittavat toimenpiteet syrjintää ja rasismia koskevan tiedon järjestelmällisen keruun mahdollistamiseksi ja turvaa työn vaatimat resurssit,*
- 3. varmistaa, että viranomais- ja välttämättömyyspalveluita digitalisoitaessa turvataan palveluiden helppokäyttöisyys, saavutettavuus ja monikanavaisuus,*
- 4. toteuttaa tarvittavat toimenpiteet ihmiskaupan uhrien tunnistamiseksi ja avun pariin ohjaamiseksi hyvinvointialueilla,*
- 5. selvittää ja toteuttaa lainsäädännön tai toiminnan muutokset, joilla turvataan ihmiskaupan uhrien turvallinen ja tuettu asuminen,*
- 6. selvittää lainsäädännön muutokset, joilla lapsen oikeuksien täysimääräinen toteutuminen turvataan silloin, kun lapsi tai jompikumpi hänen vanhemmistaan on ulkomaalainen.*

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp

Helsingissä 10.11.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Aino-Kaisa Pekonen vas
varapuheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Kim Berg sd
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Niina Malm sd
jäsen Jukka Mäkynen ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Ruut Sjöblom kok
jäsen Riikka Slunga-Poutsalo ps
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp Vastalause

Vastalause

Perustelut

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta käy ilmi, että yleisimmin yhdenvertaisuusvaltuutettuun otetaan yhteyttä vammaisiin kohdistuvan syrjinnän perusteella. Samoin terveydentila ja ikä ovat varsin yleisiä yhteydenotto-perusteita. Tästä huolimatta yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa sekä vammaisuuteen, ikään että terveydentilaan perustuva syrjintä jäävät varsin vähäiselle huomiolle kertomuksen keskittyessä pitkälti alkuperään perustuvaan tai muuhun etniseen syrjintään. Kertomuksesta ei myöskään käy ilmi, kuinka monessa eri perustein tehdyssä yhteydenotossa syrjintää on havaittu todellisuudessa tapahtuneen, vaan kertomuksesta välittyy ajatus siitä, että jokainen syrjintäkokemus on aito. Tällä perusteella ratkaisuksi esitetään, että syrjintää voidaan vähentää vaikuttamalla ihmisten asenteisiin ja syrjiviin rakenteisiin.

Oikeusasiamiehen asiantuntijalausunnossa nostetaan esiin yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun toimivallan ongelmallinen raja. Oikeusasiamiehen mukaan yhdenvertaisuuslain arvioinnissa vuonna 2020 yhtenä haasteena tuotiin esille, että viranomaisten toimivaltuudet, jotka määrittyvät syrjintäperusteittain, vaikeuttavat moniperusteisen syrjinnän tunnistamista tai johtavat siihen, että moniperusteista syrjintää käsitellään vain osittain. Moniperusteiseen syrjintään puuttumisen tehostaminen onkin ollut yksi esitetyistä perusteista yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen yhdistämiseksi. Samaa perustetta käytettiin, kun syrjintä- ja tasa-arvolautakunnat yhdistyivät yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnaksi. Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltuuksien suurin puute on se, ettei hän voi valvoa työelämässä tapahtuvaa syrjintää. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakien valvonnan ja oikeussuojakeinojen epäsuhtaisuus vaikuttaa myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimintaan. Lautakunta ei voi puuttua työelämässä tapahtuvaan syrjintään, mikäli kyse on yhdenvertaisuuslaissa määritellystä syrjinnästä. Tähän on myös perustuslakivaliokunta kiinnittänyt huomiota. Perustuslakivaliokunta ja eduskunta ovat korostaneet kaikkien syrjintäperusteiden saattamista samanlaisten oikeussuojakeinojen ja seuraamusten piiriin. Oikeusasiamies toteaa, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotoimijoiden tehtävien epäjohdonmukaisuuksien vuoksi syrjintää kokeneiden oikeussuojakeinot ovat erilaiset syrjintäperusteesta tai elämänalueesta riippuen. Näin siitä huolimatta, että mm. ECRI (European Commission against Racism and Intolerance) on kiinnittänyt asiaan huomiota useissa suosituksissa. Tätä ei voi pitää hyväksyttävänä syrjinnän uhrin näkökulmasta. Oikeusasiamies katsoo, ettei yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus poista kaikkia haasteita. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön kehittämistä tulisikin vastaisuudessa tarkastella yhdessä pisteittäisten uudistusten sijaan.

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa oikeusasiamiehen näkemykset ja pitää järkevänä, että jatkossa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen toimistot yhdistettäisiin, jotta eri perusteilla tapahtuvaan syrjintään pystyttäisiin puuttumaan ilman tarpeetonta byrokratiaa ja toimivaltarajauksista johtuvia ongelmia sekä resurssit käyttämään tehokkaammin.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa on nostettu ansiokkaasti esiin toimenpiteitä, jotka ovat välttämättömiä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisten oikeuksien toteutumiseksi. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen siitä, että

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp Vastalause

nämä toimenpiteet on kirjattava yhdenvertaisuuslakiin, jotta vammaisten henkilöiden oikeudet ja eri toimijoiden velvollisuudet olisivat selkeästi lainsäädännöstä ilmeneviä sen sijaan, että ne selviävät vain kansainvälisiin sopimuksiin perehtymällä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että sote-uudistukseen liittyy monia haasteita vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumiseen sekä heidän tarvitsemiinsa palveluihin liittyen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemyksen siitä, että vammaispalvelulainsäädännön uudistuksessa tulee täysimääräisesti huomioida vammaisyleissopimuksen sisältö niin, että sääntely turvaa yksilölliset, tarvelähtöiset palvelut vammaisille henkilöille. Vammaispalveluilla on voitava aidosti tukea vammaisen henkilön tosiasiallista ja osallistavaa yhdenvertaisuutta esimerkiksi koulutuksessa ja työelämässä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä kannattaa yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämiä, vammaisten henkilöiden työelämäosallistumista koskevia suosituksia ja kannustaa yhdenvertaisuusvaltuutettua kiinnittämään erityistä huomiota vammaisuuteen ja terveydentilaan liittyviin yhteydenottoihin myös koulutuksen osalta. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää hyvänä, että yhdenvertaisuusvaltuutettu pyrkii edistämään esteettömyyttä yhteiskunnassa ja kiinnittää huomiota digitalisaatiosta aiheutuviin yhdenvertaisuusongelmiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu esittää kertomuksessaan uskonnollisten päähineiden käytön sallimista poliisissa ja puolustusvoimissa. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää esitettyä näkemystä erikoisena, koska poliisit ja puolustusvoimien henkilökunta käyttävät Suomessa virkapukua, jonka osaksi ei kuulu uskonnollisen vakaumuksen ilmentäminen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että uskonnollisia päähineitä tai muita uskonnollisia tunnuksia ei tule ottaa osaksi poliisiin tai puolustusvoimien virkapukua jo siksi, että poliisin luotettavuutta ja uskottavuutta kansalaisten silmissä voi heikentää, mikäli poliisi ei näyttyä puolueettomana toimijana. Erityisen ongelmallista olisi, jos uskonnollista tunnusta kantava poliisi osallistuisi esimerkiksi uskonnolla perusteltua kunniaväkivaltaa koskevan rikoksen tutkimiseen.

Professori (emerita) Kevät Nousiainen huomauttaa asiantuntijalausunnossaan, että suomalainen lainsäätäjä on ollut haluton lisäämään rikoslakiin uusia rikosnimikkeitä, joille olisi tarvetta ja joihin kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittaisivat: esimerkiksi ihmiskaupan kriminalisoinnin on katsottu kattavan myös pakkoavioliiton. Pakkoavioliiton kriminalisoiminen olisi kuitenkin Nousiaisen mukaan tarpeen, sillä kaikki pakkoavioliitot eivät täytä ihmiskaupan määritelmää. Ihmiskauppasäännöstä on tulkittu oikeuskäytännössä hyvin tiukasti, ja lisäksi seksuaalirikossäädäntö on pakkoavioliittojen suhteen ongelmallinen. Jos ja kun seksuaalirikoslaki rakentuu suostumuksen puutteen pohjalle, olisi tahdonvastaisesti solmitun avioliiton aikainen kanssakäyminen tulkittavissa tahdonvastaiseksi. Pakkoavioliitot tulee myös Istanbulin sopimuksen perusteella kriminalisoida. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa professori Nousiaisen näkemyksen ja katsoo, että pakkoavioliitot on kriminalisoitava, sekä pitää tärkeänä, että ihmiskaupparikoksiin puututaan tehokkaasti ja ennen kaikkea näitä rikoksia pyritään ehkäisemään ennalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa todetaan, että ihmiskauppa liittyy usein naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Joutsenon vastaanottokeskuksen asiantuntijalausunnossa huomautetaan kuitenkin, että ihmiskaupan vaikutukset sen kohteeksi joutuneeseen voivat olla hyvin moninaisia ja vaikeita yhtä lailla myös miehiin ja poikiin ja myös vakavan työvoiman hyväksikäytön kohteeksi joutuneisiin: siksi ihmiskaupan vastaisessa työssä ja eri lainsäädäntöä kehitettäessä tulisi ottaa huomioon aina myös se, että työikäinenkin mies voi olla hyvin haavoittuvassa asemassa. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä jakaa esitetyn näkemyksen ja painottaa, että ihmiskaupparikoksiin on suhtauduttava yhtäläisellä vakavuudella uhrin sukupuolesta riippumatta.

Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp
Vastalause

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa kritisoidaan useampaa korkeimman hallinto-oikeuden tuomiota, jotka koskevat käännytyspäätöksiä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tulisi tunnustaa riippumattoman oikeuslaitoksen merkitys sekä huomioida, ettei rooli maasta poistamisen täytäntöönpanon valvojana tarkoita, että asianmukaisen, kaikki oikeusasteet läpikäyneen oikeusprosessin perusteella tehtyjä karkotuksia tai käännetyksiä olisi vastustettava. Erityisesti silloin, kun karkotus- tai käännytyspäätös perustuu rikostuomioon, vastakkain ovat suomalaisten sekä muiden Suomen alueella oleskelevien henkilöiden oikeus turvallisuuteen, terveyteen ja elämään sekä ulkomaalaisen haluun pysyä Suomessa. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä huomauttaa, että yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa ihmisoikeuksien toteutumista lainsäädännön puitteissa eikä pyrkiä romuttamaan Suomen ulkomaalaislainsäädäntöä tai muuttaa Suomen turvapaikkapolitiikkaa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme valiokunnan kannanottoehdotukseksi:

Vastalauseen kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. ryhtyy toimenpiteisiin yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun toimistojen yhdistämiseksi, jotta toimivaltuuksien rajauksiin liittyvistä ongelmista syrjinnän valvonnassa päästään eroon ja resursseja vapautuu hallinnosta varsinaiseen työhön,
2. ryhtyy toimenpiteisiin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioita koskevan lainsäädännön yhdistämiseksi yhteen lakiin,
3. ryhtyy toimenpiteisiin yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksesta ilmenevien, vammaisten henkilöiden oikeuksiin ja toimijoiden velvollisuuksiin liittyvien kirjausten nostamiseksi yhdenvertaisuuslakiin,
4. toteuttaa viipymättä vammaispalvelulainsäädännön uudistuksen siten, että siinä huomioidaan täysimääräisesti vammaisyleissopimuksen sisältö ja turvataan yksilölliset, tarvelähtöiset palvelut vammaisille henkilöille,
5. toteuttaa yhdenvertaisuusvaltuutetun esittämät, vammaisten henkilöiden työelämäosallistumista koskevat suositukset,
6. edistää esteettömyyttä yhteiskunnassa ja kiinnittää huomiota digitalisaatiosta aiheutuviin yhdenvertaisuusongelmiin,
7. ryhtyy toimenpiteisiin pakkoavioliittojen kriminalisoimiseksi,
8. tarkastelee ihmiskaupparikosten rangaistustasoa ja toteuttaa rangaistustason uudistuksen sellaiselle tasolle, joka auttaa ennaltaehkäisemään ihmiskaupparikoksia ja
9. edistää ihmiskaupparikoksiin syyllistyneiden ulkomaan kansalaisten karkottamista maasta.

**Valiokunnan mietintö TyVM 12/2022 vp
Vastalause**

Helsingissä 10.11.2022

Rami Lehto ps
Riikka Slunga-Poutsalo ps
Jukka Mäkynen ps